

Από την αλληλογραφία των πολιτικών κρατουμένων 1955-1959

Α. Τηλλυρίδη, Δρα Φιλοσοφίας

Μητροπολίτη Ζιμπάμπουε

Ο αγώνας της ΕΟΚΑ του 1955-1959 δεν έχει ακόμα αξιολογηθεί γιατί πολλά παραμένουν τα μυστικά του αγώνα και ένα μεγάλο μέρος της επίσημης ή και της προσωπικής αλληλογραφίας χάθηκε ή παραμένει κάπου ακόμα ανέκδοτη. Οπωσδήποτε οι μνήμες εκείνων που έζησαν από κοντά τον αγώνα και συμμετείχαν και εκείνων που διετέλεσαν στα διάφορα κρατητήρια είναι ένας σημαντικός παράγοντας για να μπορέσει ο ιστορικός του μέλλοντος να εκθέσει τα γεγονότα όπως εξελίχθηκαν.

Πράγματι το αγωνιστικό φρόνημα των νέων εκείνων που με πίστη και ζήλο ανέλαβαν να αποτινάξουν τον Αγγλικό ιμπεριαλισμό από την Κύπρο πρέπει να μας εμπνέει σήμερα εμάς αλλά και ταυτόχρονα να μας προβληματίζει. Εκείνων το πνεύμα και η θυσία ήταν το παν για την λευτεριά της Κύπρου. Τίποτε άλλο δεν τους ενδιέφερε. Πίστευαν στο ιδανικό της ελευθερίας και δεν θα μπορούσαν να διανοηθούν ποτέ ότι θα παραχωρούσαν μια σπιθαμή από το έδαφος μας στους ξένους κατακτητές. Ο θάνατος δεν τους ένοιαζε. Με το χαμόγελο στα χείλη νέοι μαρτύρησαν για να εκδηλώσουν τα αισθήματα αγάπης τους προς το καθήκο για την Πατρίδα και την ελευθερία της. Πολλά είναι τα παραδείγματα που μας εμπνέουν σήμερα και που μας είναι αθάνατοι εκείνοι

που πρόσφεραν τη ζωή τους θυσία για να σώσουν τον τόπο μας. Δεν έχουμε να κάνουμε άλλη επιλογή. Απλά και απέρριπτα πρέπει να τους θυμόμαστε, να τους έχουμε παράδειγμα προς μίμηση και σύμβολα αιώνια για την κάθε μολλοντική μας πράξη.

Τα κείμενα που ακολουθούν πιστεύω ότι βλέπουν το φως της δημοσιότητας για πρώτη φορά. Τα δημοσιεύω ανώνυμα μια και πιο πολλοί ζουν ακόμα. Το κάθε κείμενο έχει την ιστορία του. Η κάθε γραμμή έχει την ιδιαίτερη σημασία για την αληθινή κατάσταση των θλιβερών εκείνων ημερών. Το κάθε τι έχει το δικό του νόημα και μας δίνει ένα μήνυμα.

Όπως είναι γνωστό τότε στον αγώνα ενάντια στην αποικιοκρατική Κυβέρνηση εκείνοι που έδωσαν το παρόν τους ήταν ο κλήρος και οι νέοι των Χριστιανικών Ενώσεων. Έτσι πολλοί κληρικοί εγκλείστηκαν στις Κεντρικές φυλακές και στα στρατόπεδα συγκέντρωσης. Ένας από τους κληρικούς αυτούς ήταν και ο Ηγούμενος Αλέξιος. Από το αρχείο της Μονής δημοσιεύω μερικά από τα κείμενα που θεώρησα αξιόλογα και που προσφέρουν μια εικόνα της όλης τότε κατάστασης. Τα κείμενα όλα έχουν περάσει από την λογοκρισία και φέρουν τη σφραγίδα της. Γράφει λοιπόν ένας κρατού-

μενος από το Διαμέρισμα «Ε» των Κρατητηρίων Κοκκινότριμιθιάς: «...Τα νέα μας εδώ δεν είναι και πολλά. Εκκλησίες δεν υπάρχουν, λόγω του ανθρωπομαζώματος. Αλλά και προηγουμένως, οι αρχές δεν τις αναγνώριζαν και τις θεωρούσαν ως τραπεζαρίες. Εφ' όσο έφθασαν σε τέτοιο σημείο που να καταργήσουν την Κεντρική Εκκλησίαν των κρατητηρίων, τις άλλες να μην τις θεωρούν τίποτα, αλλά και έξω να επιτρέπουν τόσες και τόσες ιεροσυλίες, ακόμη και οι ίδιοι να τις πράττουν, η δικαία οργή του Κυρίου θα συντρίψει και θα εξαφανίση αυτούς από προσώπου της γης, κι ολόγλυκη χρυσαυγή θα ανατείλη στον Κυπριακόν ορίζοντα...

Θα ήθελα πάρα πολύ να μάθω αν πήρατε απάντησιν από τον κ. Ατσαβέν στην αίτησιν που έκαμα, διότι εγώ μέχρι της στιγμής αυτής που σας γράφω δεν πήρα. Αν ελάβατε, ή όταν θα λάβετε τοιαύτην απάντησιν ειδοποιείστε με εγκαίρως δια να γνωρίζω πότε θα δώσω εξετάσεις.

Εδώ στο διαμέρισμα «Ε» που διαμένω, αφ' ότου έχω έλθει στην Κοκκινότριμιθιά, μένουν μεταξύ άλλων ο ... με τον οποίον και έχω συνομιλήσει διά το θέμα των εξετάσεων. Είναι δε πρόθυμος να με βοηθήση όσον μπορεί, δια να επιτύχω του σκοπού μου. Όπως βλέπετε καθαρά η Αγαθή Πρόνοια του θεού ουδέποτε μας εγκαταλείπει, αλλά πάντοτε μας παρακολουθεί και τα πάντα συνεργεί εις αγαθόν για κείνους που πιστεύουν σ' αυτήν, και αγαπούν τον Θεόν...

Στα μαθήματα μου προχωρώ κανονικά

(μόνος μου βέβαια), περιμένω δε και τα βιβλία των Μαθηματικών και της Χημείας δια να αρχίσω με τον κ. Ντίνον τακτικά μαθήματα. Αν το επιτρέψουν οι αρχές ...

Έκαμα αίτησιν δια να μεταφερθώ στα «Α» και δεν πήρα ακόμη απάντησιν. Πιθανόν να συναντήσω και πάλιν τους πρώην φίλους και συγκρατούμενους που άφησα στην Πύλαν. Βέβαια και η παρέα που είμαι τώρα είναι όλοι τους πολύ καλοί. Ο Λοιζής έχει μεταφερθή στο «Α», και γι'αυτό, όπως βλέπετε, προσπαθεί τώρα ο ... ο κ. Φίλιππος να βρη τον Ναθανάηλ, ... «Έτσι με την δημοσίευση της πρώτης αυτής επιστολής, βλέπει κανένας μια μικρή σκιαγράφηση της κατάστασης μέσα στα Κρατητήρια.

«...δεν φαντάζεσαι τη μεγάλη μου χαρά μα και όλων των συγκρατούμενων μου άμα τω ακούσματι των χαιρετισμών σας. Ολονών μας οι σκέψεις βρέθηκαν κοντά σας, στο πλευρό σας, για να αντλήσουμε νέα δύναμη και να ξαποστάσουμε αντάμα-αντάμα.

Πράγματι, πόσο αληθεύει το «εν ημέραις θλίψεων εμνήσθην Σου Κύριε! Νοιώθουμε τον πόνο σας και η καρδιά μας ράγισε από την αγανάκτηση. Ίσως όμως νάσαστε ο «περιούσιος Ισραήλ» μέσω των οποίων ν' αστράψη κάποιο καινούργιο φως, το φως ...

Χθες γιορτάσαμε για δεύτερη φορά την εθνική μας επέτειο, το θάνατο εικοσιένα, στα συχαμερά στρατόπεδα των στρουθοκαμήλων, με κάθε επισημότητα και όπως άρμοζε να την γιορτάσει κάθε κρατούμενος. Δεν ξύπνησαν και πολύ

πρωί για το Εωθινό, στις 7.π.μ., πάντως έγινε έπαρση της σημαίας, πρώτα βέβαια στον κάμπο μας, και ύστερα παρέλαση και τραγούδια. Ολόκληρη η Κοκκινοτριμιθιά εδονείτο από των πρωϊνών ωρών από τα ελληνικά θούρια. Οι δε ζητωκραυγές ακούονταν αρκετά μακριά. Κατά την 12 παρά τέταρτο ένα αυτοκίνητο ταξί με δυο Έλληνες πλησίον στα συρματοπλέγματα ε, και τότε τι έγινε δεν μπορώ να σας το περιγράψω. Αρκετός κόσμος πλησίασε με σημαίες και με τα γνωστά συνθήματα μας χαιρετούσαν.

Εδώ χορτάσαμεν από τέτοια! Έχουμε δε τακτικές επισκέψεις ανακριτών, βέβαια μόλις απέξω από τους διαδρόμους, ποιί με τις εξυπνάδες τους μας σπάζουν την ρουτίνα, στην ημερησίαν δε διάταξιν και το πειθαρχείο! ...Ελπίζουμεν πως την Ανάσταση του 58 θα την κάμουμεν, στην Φανερωμένη με τον Μακαριώτατο... «Αυτές οι μαρτυρίες των αγωνιστών του 55-59 αποτελούν τα καλύτερα τεκμήρια για όλους μας. Τα λόγια τους διατυπώνουν την αγνότητά τους και περικλείουν τους στόχους και τις επιδιώξεις τους για την σκλαβωμένη τους πατρίδα. Βλέπει κανείς ότι μοναδική τους επιθυμία είναι πότε θα ανατείλει ο ήλιος της ελευθερίας στον τόπο μας. Ακολουθεί τώρα και η τρίτη επιστολή με άλλα περιστατικά.

«...Φαντάζομαι να το έμαθες από τους δικούς μας αν έκαναν επίσκεψιν, πως συνελήφθηκα στις 22 Ιουλίου και έκτοτε βρίσκομαι στα κρ. Πύλας. Ας το νομίζουν οι μεγάλοι δυνάσται πως θα κάμψουν το ηθικόν μας και θα δυνηθούν να

καταπνίξουν τα ιδεώδη αισθήματα της ελευθερίας και της δικαιοσύνης. Αν το νομίζουν αυτό απατώνται. Η δουλεία ή ταπεινώσις και ο εξευτελισμός θα μείνουν στην ιστορία των μετέπειτα γενεών και θα διερωτούνται αν υπήρξε πραγματικότης. Η πίστις μας προς τον Δημιουργόν Πλάστην μας εμψυχώνει την ψυχή μας ατσάλώνει την θέλησιν, μας δίνει κουράγιον για να αντιμετωπίσωμεν όλας τας δυστυχίας που έρχονται στον βασανισμένον αλλά υπερήφανον Ελληνικόν λαό του νησιού μας. Ο ήλιος της Ελευθερίας άρχισε να ροδίζει στον ορίζοντα οπότε όλοι μαζί ενωμένοι θα γιορτάσωμεν Ελεύθεροι ξεχνώντας τες περιπέτειες και τες στερήσεις. Έμαθα πως πήγες στο Νοσοκομείον και όμως δεν έμαθα για ποιο λόγο μεταφέρθης εκεί μήπως σε ενόχλησε περισσότερο το στομάχι σου; Γράψε μου γιατί ανησυχώ. Επίσης πήγε και ο αδελφός μας ο Γιάννης στο νοσοκομείο από τροφικήν δηλητηρίαση των εντέρων. Ευτυχώς πήγε εγκαίρως και πρόλαβε ακόμα δεν ήλθεν αλλά αν τύχη και το μάθης να μην ανησυχής, είναι καλά... ,Τί κι αν τους έκλεισαν στα τρατόπεδα. Εκείνοι ήξεραν γιατί πολεμούσαν. Τα πατριωτικά φρονήματα των κρατουμένων στα διάφορα στρατόπεδα δονούσαν από το ένα τόπο στον άλλο. Η συχνή αλληλογραφία ανάμεσά τους τους έδιδε μια ελπίδα κρυφή και προχωρούσαν τον ανηφορικό δρόμο του δικού τους Γολγοθά με θάρρος και καρτερία.

Ο αείμνηστος Αρχιεπίσκοπος Μάκαριος από την εξορία παραλουθούσε την όλη κατάσταση και με πίστη κι αυτός προς τον δίκαιο αγώνα του Κυ-

πριακού Ελληνισμού εμπύχωνε τους κρατούμενους με μηνύματα και επιστολές. Έγραφε λοιπόν από τες Αθήνες προς τον Ηγούμενο Αλέξιο"... Αντευχόμεθα υμίν παν αγαθόν, παραμυθιαν δε παρά Θεού εν τοις παρούσι πόνοις και ταχείαν την λύτρωσιν.

Ελπίζομεν ότι τας σημερινάς θλιβεράς ημέρας θα διαδεχθώσιν άλλα χαρμόσυνοι και ότι θα δυνηθώμεν να επανιδώμεν συντόμως το προσφιλές ημών ποίμνιον και υπό καλύτερας συνθήκας να ευρεθώμεν και πάλιν εν μέσω υμών. Μέχρι της ημέρας εκείνης ας αναμείνωμεν με ηρεμία και γαλήνην ψυχής, βέβαιοι ότι το δίκαιον εν τέλει θα επικρατήσῃ..."

Στη συνέχεια ακολουθεί μια άλλη επιστολή από ένα κρατούμενο. "Ειλικρινώς ελυπήθην όταν είδα εις την επιστολήν σας να μου γράφετε ότι η υγεία σας συνεχώς κλονίζεται λόγω των επικρατουσών συνθηκών. Δεν αμφιβάλλω ότι σκοπός του κατακτητού είναι να μας ταλαιπωρή δια να μας σπάση το ηθικόν μας δια να βγούμε μίαν ημέραν από τας φυλακάς ανίκανοι δια κάθε εργασίαν. Αλλά και απαντώνμεν ότι προς "κέντρα λακτίζουν" δεν θα το κατορθώσουν ποτέ διότι και εάν σωματικώς θα είμεθα ράκη, η ψυχή μας όμως δεν θα λυγίση από τας δυσκολίας τας ταπεινώσεις και τους εξευτελισμούς. Ο Μέγας Ιεράρχης ο Ιωάννης ο Χρυσόστομος όταν οδηγείτο εις την εξορίαν από τους εχθρούς του πάντοτε έλεγε «Δόξα τω Θεώ πάντων ένεκεν», Το ίδιο λέμε και εμείς προς το Δικαιοκρίτη Θεόν. Θα περάσουν αι χαλεπαί ημέραι θα περάση η καταιγίς και θα έλθουν αι

καλαί ημέραι. Θα έλθη η γαλήνη εις το πολυβασανισμένο μας νησί που πολλούς αφέντες άλλαξε δεν άλλαξε όμως την Ελληνικήν του καρδιά.

Μου γράφεις δια το έκτρωμα αυτό που λέγεται Σύνταγμα και που τόσο πολύ το διαφημίζουν οι Άγγλοι. Είναι πραγματικώς τέρας και είναι λυπηρόν διότι συνέβαλεν εις την γέννησίν του ένας ο οποίος θέλει να ονομάζεται φιλελεύθερος ο Κυβερνήτης της μαρτυρικής μας πατρίδος Φουτ. Και ακόμη περισσότερο που λέγει ότι είναι χριστιανός και καλός γνώστης της Καινής Διαθήκης και όμως ενεργεί "τοις έργοις τοις ατάκτοις". Ας ελπίσωμεν εις τον Θεόν ίσως φωτίσει τας διανοίας των ισχυρών της γης και αποδώσουν δικαιοσύνην εις την Κύπρον μας. Είθε να αλλάξουν πολιτικήν διότι εάν δεν αλλάξουν τότε θα χρειασθῆ ένας νέος Ιερεμίας δια να κλαύση επί των τειχών του ελευθέρου κόσμου. Διότι η μυωπική πολιτική που ακολουθούν σπρώχνουν τους λαούς προς τον κομμουνισμόν και δια τούτο η ευθύνη των θα είναι πολύ μεγάλη. Οι ιστορικοί του μέλλοντος θα τους κρίνουν πολύ αυστηρά δια τας πράξεις των. Ας παρακαλούμεν όπως παρεκάλει και ο ψαλμωδός τον Θεόν να μας "σκεπάσει από επιδρομής πονηρευομένων, από πλήθους εργαζομένων την αδικίαν"...

Ένα άλλο μικρό απόσπασμα, χαρακτηριστικό όμως, είναι το πιο κάτω:"... Πλείστων συγκρατουμένων γέμισαν τα μάτια από του αποχωρισμού σας. Τη συγκίνηση αυτή τη στιγμή θυμήθηκα τα τελευταία σας λόγια, "Ποιος ξέρει ίσως να με περιμένουν μεγαλύτεραι δοκιμα-

σίαι... Εξ' άλλου σώνεται τώρα ακριβώς ένας χρόνος από της μεταφοράς μου εις Πύλα και έτσι εν όσω διατηρείται η επιστολή μου αυτή στα αρχεία σας θα μνημονεύεται και η μοιραία χρονολογία... " (Στρατόπεδο Πύλας 10.7.57). Πράγματι είχε δίκαιο ο επιστολογράφος αυτός. Ύστερα από τριάντα τόσα χρόνια βρέθηκε η επιστολή του αυτή με μια ζωντανή μαρτυρία για την ζωή του σε στρατόπεδο των Άγγλων...

Εδώ θα κάνω μια παρένθεση για να δημοσιεύσω μια εκτενή επιστολή γραμμένη από τες γυναίκες πολιτικές κρατούμενες. Αξίζει να σημειωθεί εδώ ότι στον αγώνα ενάντια στην αποικιοκρατία οι γυναίκες έπαιξαν ρόλο πολύ σημαντικό και βοήθησαν με διάφορους τρόπους τον ένοπλο μας αγώνα. Γράφουν λοιπόν χαρακτηριστικά τα εξής: "Αγαπητέ εν Χριστώ αδελφέ, Κατόπιν διαταγής σας γράφομεν τα ακόλουθα.

Θα είναι βέβαια πολύ διαφορετικά διότι δεν μπορούμε να γράψωμεν τόσες λεπτομέρειες. Άλλο να τα ζη κανείς και άλλο να τα διαβάξη ή να τα ακούη. Ας αρχίσω από αυτό που θεωρώ πρώτον. Ξέρετε ότι έχομεν να κάμωμεν με άθεους, με κομμουνιστάς, με παλιανθρώπους. Μας απαγορεύουν να προσευχόμεθα. Αν καμιά φορά λείει ο Διευθυντής μας τσακώσουν να κάνωμεν αυτήν την ανοησίαν όπως ονόμασε την προσευχήν θα μας τιμωρήσει εις ψωμί-νερό. Η συνηθισμένη του τιμωρία με το παραμικρό Που; Εις σκοτεινόν υγρό κελλί χωρίς υποδήματα με μίαν πατανίαν, χειμώνας είναι καλοκαίρι το ίδιον του κάμνει. Μας παρεχώρησαν ένα ακατάλληλο κελλί δια εκκλησίαν.

Μα και αυτό το θεωρούν πολύ και συχνά μας αναγκάζουν να την μετακινήσουμεν.

Ερευνώνται τα ιερά μας σκεύη από γυναίκες, το ιερόν ευαγγέλιο το Άγιον Ποτήριο και αυτό το ιερόν Αντιμήνσιον και έπειτα ρίχνεται καταγής. Ενώ ερευνούν στην εκκλησία μας καπνίζουν, χαχανίζουν. Αυτά γίνονται όταν μας κλειδώσουν το βράδυ. Μας απαγόρευσαν να στέλλομεν τα Ιερά σκεύη με τον Ιερέα και να τα φέρνη κάθε Κυριακή, δια να είναι εις την διάθεσίν τους. Τις προάλλες ενώ υπήρχε άδειο κελλί δια να βάλουν τις δυο τσιγγάνες που μας κουβάλησαν, μας ανάγκασαν να μεταφέρουμε τα ιερά σκεύη στην κουζίνα διότι έπρεπε λένε να μην μπουν εκεί μέσα οι τσιγγάνες. Έγινε μικρή φασαρία διότι δεν μας επέτρεπαν ούτε και στα χέρια μας να τα μεταφέρωμεν.

Δια το ζήτημα υγείας: Ένας είναι ο γιατρός για πόδια, δια χέρια, δια μάτια, καρδιές, για όλα. Μπορεί να εξακριβώση την αρρώστιαν ενώ μας βλέπει. Πολλές φορές μας βάζει το ακουστικόν πάνω από τα ενδύματά μας. Όσον δια τα φάρμακα μοναδικά και άφθαρτα. Τα θαυματουργικά δισκία Α είναι για όλες τις αρρώστιες για όλες τις ηλικίες. Αν τα έντερά σου ή το στομάχι σου πονής τα οποία έγιναν χάλια το γαλακτώδες υγρό θα τα βάλη στην θέσιν τους, δηλαδή διαλυμένα δισκία. Μπορεί να είναι αναγούλα, έλκος, κρυσολόγημα, δηλητηρίασις, εκείνο είναι για όλα και για όλους. Η συνηθισμένη φράσις του γιατρού "Άλλ ράϊτ πέττερ του μόρροου". Όλες οι κοπέλλες υποφέρουμεν από στομαχικές ενοχλήσεις τα δε έντερα

μας είναι χάλια. Κανένα ενδιαφέρον δια την υγείαν μας. Καλούμε τον ιατρόν δια την Φ. Π. η οποία πάσχει τώρα και 8 μήνες από βαρύ πονοκέφαλον. Της είναι ανυπόφορος. Επανειλημμένως παραπονέθηκεν γι' αυτό. Σε μικρό βαθμό τον είχε όταν βγήκε από την Ομορφίτα ύστερα από πολλά και αδέσποτα κτυπήματα στην κεφαλήν. Τώρα όμως ύστερα από πολλά επανειλημμένας τιμωρίας εις ψωμί-νερό έπαθε άσχημο κρουολόγημα και πονεί συνεχώς την πλάτη και το στήθος. Ο δε πονοκέφαλος της έγινε ανυπόφορος όπως σας έγγραψα. Η κατάσταση της χειροτέρευσε. Τις περισσότερες μέρες τα μάτια της ημίκλειστα. Ζητήσαμεν να μας ακτινοσκοπήσουν. Τίποτε. Όλες τις άρρωστες κοπέλλες τις κρατούμενες τις έφερναν στο κάμπο μας και τις περιποιούμαστε. Τις έφευγαν από τον κάμπο τους δια ασφάλεια των άλλων. Βέβαια δεν κινδυνεύαμε εμείς από καμμία άρρώστια αφού τρώμε τα φαγητά με τις τόσες βιταμίνες!!! Ξέχασα να σας γράψω ότι μετά την άδικον τιμωρίαν της Φ. εις ψωμί-νερό ζήτησε να πάη να πλαγιάση διότι ήτο αρκετά εξαντλημένη. Την άφησε η Βαργιάνα. Όταν όμως ήλθε η υπεύθυνος περιπολεία και την είδε την έβγαλε έξω από το κελλί και όχι μόνο τούτο αλλά και την διέταξεν δουλειά. Γιατί; Διότι κάποιος μέγας Κύριος θα επισκεπτόταν τον κάμπο μας και για να μην την δη στο στρώμα και μάθη τα αίσχη τους την σήκωσαν. Όσο για την Ανδρούλλα την οποίαν συχνά κυνηγούν δια τιμωρίαν δεν βρήκαν τίποτε άλλο και όταν μίαν ημέραν ζήτησε να πάη στο κρεβάτι της διότι ήτο άρρωστη, αντί τούτου

την υποχρέωσαν να κάμη γυμναστικήν. Αυτή βέβαια αρνήθη και κατηγγέλη στον Διευθυντήν. Όταν την επομένην ζήτησε γιατρόν διότι η κατάστασίς της ήτο χειρότερα την κάλεσε στο γραφείο του ο Διευθυντής. Εκεί συζήτησε αρκετά μαζί του μα το αποτέλεσμα αντί γιατρόν τρεις μέρες ψωμί-νερόκαι 9 μέρες από την χάριν της. Τιμωρήθηκε και η Π.Κ. εις ψωμί-νερό. Την κάλεσαν να εκτελέση καθήκοντα διερμηνέως εις την μαθήτριαν Άνναν. Την τιμώρησεν δήθεν ότι την παρότρυνε, ενώ ήτο ψέμα. Να μην παραλείψω να γράψω για την κυρίαν Αρτεμισίαν ηλικίας 50 ετών η οποία πάσχει από ρευματισμούς και άλλα, υποχρεώνεται να κάμη γυμναστική ή θα τιμωρηθή ψωμί-νερό ή θα της στερήση τα δικαιώματα της (επιστολή, επίσκεψη). Συχνά ερευνώνται τα κελιά μας αφού μας απομονώσουν. Ξεράβονται κρεβάτια, μαξιλάρια, παπλώματα. Όλα τα ρούχα μας σεντόνια, εσώρουχα κλπ. ρίχνονται καταγής και ποδοπατούνται. Όλα αναποδογυρίζονται και μετακινούνται. Σωματική έρευνα και αυτά τα μαλλιά μας ξεπλέκονται. Αντιστεκόμαστε και τις εμποδίζομεν διότι δεν έρχονται με σκοπόν να βρουν κάτι αλλά για εξευτελισμόν και προστυχία, π.χ. μία απόδειξις εις μίαν από τις τσιγγάνες τι θα εύρισκαν πάνω της; Την έβαλεν να σκύψη αφού της αφήρεσαν μερικά εσώρουχα και καταλαμβαίνετε που ερευνούσαν. Έπειτα χαχάνιζαν ήτο η κ. Πέννευ με 6 Βαργιάνες της. Μας έχουν στον ίδιο κάμπο που είναι οι ιδιωτικές επίσης στα ίδια κελιά. Μας υποχρέωσαν να τρώμε στο ίδιο τραπέζι με τις τούρκισσες τσιγγάνες. Αυτό δεν έγινε μα πρέπει να μέ-

νουν στην ίδια τραπεζαρία. Χρησιμοποιούμε το ίδιο μπάνιο και αποχωρητήριο με αυτές.

Όταν εμείς διεμαρτυρηθήκαμε στον Άιρον δια την ακαθαρσία και ασθένειές τους η απάντησις ήτο αν λερώνουν να καθαρίζετε. Όσο για το άλλο που ζητήσαμε να μας χωρίσουν από τις ιδιωτικές μας είπε ότι δεν βλέπει καμμίαν διαφοράν μεταξύ ημών και αυτών. Όλες Κυπρίες και όλες εγκληματίες. Όλες περάσαμε από το ίδιο δικαστήριο, όλες φυλακισμένες είμαστε. Επομένως δεν υπάρχει διαφορά. Αυτή ήτο η απάντησις. Ο τρόπος δε των βαργιάνων είναι πάντα προκλητικός και αγενής. Μας επιτρέπουν μόνον μίαν φοράν την εβδομάδα μπάνιο 15 λεπτά δια την κάθε μίαν. Δεν μας αρκεί. Ζητήσαμε πιο πολλήν ώραν και μας είπαν να κόψωμεν τα μαλλιά μας δια να φθάνωμεν. Πολλές φορές μας στερούν και αυτό το σαπούνι και χρησιμοποιούμε σερφ ή τιντιτι δια μπάνιο. Αφαίρεσαν την κλειδαριά από την πόρταν. Όταν μια μπήκε στο μπάνιο να ξεπλυθή της άνοιξαν την πόρταν και την βρήκαν ημίγυμνην. Όσον δια την τροφήν τι να σας γράψω. Είναι χάλια μαύρα. 4 φορές την βδομάδα φασόλια όλο φαγητά με άμιλο. Να μην παραλείψω να σας γράψω δια την όλο βιταμίνες ρέγγαν που καταφθάνει το πρωί με 1/6 ψωμιού και ένα κρεμμύδι. Μίαν φοράν ήλθε κατά λάθος ένα κρεμμύδι παραπάνω και η βαργιάνα ρωτούσε ποιός θα το φάη. Όταν είδε να επιστρέφονται όλα κατάλαβε μόνη της ποιά θα έτρωγε το παραπάνω. Έτσι γίνεται τις πιο πολλές φορές. Στέλλεται πίσω το φαγητό μας

διότι δε τρώγεται. Όλες υποφέρομεν με τα έντερά μας και στομάχια μας ένεκα της κακής τροφής. Η Χλόη η οποία πάσχει και από σκωληκοειδίτιδα είναι αναγκασμένη να τρώη μόνο το ψωμί της τις πιο πολλές φορές διότι είναι όσπρια και η κατάστασις της θα χειροτερέψη. Αν καμμιά φορά δόξει του γιατρού να μας βάλη διαίτα είναι τα ίδια και τα ίδια χόρτα βραστά με λίγο λάδι και ένα κομμάτι κρέας σκληρό που μέρες να το έχης στην φωτιά δεν θα ψηθή. Ούτε και ο γάτος μας δεν το τρώει. Η Πίτσα τιμωρήθηκε εις ψωμί-νερό όταν παραπονέθη για το κρέας.

Συμβαίνουν τόσα άλλα που δεν γράφονται γιατί είναι κάθε ώρα και κάθε στιγμή.

Σας ευχαριστούμεν για το ενδιαφέρον που δείξατε για μας.

Αι αδελφαί κατάδικοι

Υ. Γ. Να μας συγχωρέσετε δια την ασυνταξίαν, κακογραφίαν και ανορθογραφίαν. Αι ίδιοι".

Να λοιπόν μια συγκλονιστική μαρτυρία των νεανίδων ηρώων του αγώνα μας που η Μεγάλη Αγγλική Αυτοκρατορία χρησιμοποίησε όλα τα απάνθρωπα μέσα για να κάμψη το ηθικό τους και να ομολογήσουν τα μυστικά της ΕΟΚΑ. Εκείνες όμως προτίμησαν να υποφέρουν, να ταλαιπωρούνται παρά να προδώσουν τον ιερό μας αγώνα.

Επανέρχομαι στις επιστολές των διαφόρων κρατουμένων προς τον Ηγούμενο π. Αλέξιο. Η επόμενη επιστολή φέρει ημερομηνία 27 Αυγούστου 1957 και έρχεται από τα Κρατητήρια Πύλας.

Γράφει λοιπόν ο κρατούμενος:... Ευρίσκομαι τώρα κατόπιν αρκετών περιπετειών εις τα κρατητήρια Πύλας. Ο Παντοδύναμος με εβοήθησε και πάλιν να είμαι εν τη ζωή. Φαντάζομαι να περνάτε και σεις καλά πάντως η φυλακή είναι φυλακή. Εδώ τώρα κάνω διάφορα μαθήματα του Γυμνασίου... Ευρίσκομαι μέσα σε στρατόπεδον συγκεντρώσεως παρακαλώ τον Παντοδύναμον όπως φωτίση τους έχοντας την εξουσίαν να απηλευθερώσουν ημάς εκ των κρατητηρίων. Πάντως όλαι αι ελπίδες μας είναι εστραμμέναι προς τον Θεόν διότι άνευ αυτού τα πάντα είναι μάταια. Φαντάζομαι θα συναντάτε πολλὰς δυσκολίας εκεί μέσα λόγω της ανυποφύρου ζέστης του καλοκαιριού..."

Η επόμενη επιστολή φέρει ημερομηνία 4 Ιουνίου 1958 και είναι γραμμένη στα Κρατητηρια Κοκκινότριμιθιάς. Έχει ως εξής: "... Μετά μεγάλης λύπης επληροφορήθην από κρατουμένους ότι δεν ελάβετε επιστολήν μου και ερωτάτε διατί διέκοψα αποτόμως την αλληλογραφία που είχαμεν. Ειλικρινώς κατεπλάγην και εστενοχωρήθην όταν έμαθα τα νέα σας. Μόλις ελάμβανον γράμμα σας απαντούσα αμέσως και ουδέποτε αδιαφόρησα εις την αλληλογραφίαν μας. Είχα την εντύπωσιν ότι εσείς δεν απαντήσατε εις επιστολήν μου. Ως φαίνεται η επιστολή μου ούτε έφθασεν αλλ' ούτε θα φθάση εις τον προορισμόν της. Είναι γεγονός ότι η βιαία απομάκρυνσίς σας από τα κρατητήρια και η μεταφορά σας εις τας φυλακάς εστοίχισε πολύ εις τους φίλους σας διότι εχάθη ένα πνευματικόν έργον που αρχίσαμεν. Το πιστεύω ότι

υποφέρετε πολύ περισσότερον από ημάς που ευρισκόμεθα εις Κοκκινότριμιθίαν λόγω του χώρου, της ζέστης και των άλλων πιέσεων τι να γίνη ας ελπίζωμεν εις τον Θεόν ότι δεν θα αργήση και εις το πολύποθο νησί μας να ροδίση η ημέρα της ελευθερίας και τότε εκ του πλησίον θα πούμεν πολλά. Θέλω να πιστεύετε ότι είμαι και θα είμαι ένας καλός σας φίλος και ουδέποτε θα σας ξεχάσω... Η ζωή των κρατητηρίων η ίδια δεν άλλαξε μπορώ να πω ότι χειροτέρευσε κατά πολύ..." Ο ίδιος ο κρατούμενος με ημερομηνία 7 Αυγούστου 1957 γράφει και τα ακόλουθα: "... Είμαι βέβαιος ότι θα περνάτε καλά κι ο χρόνος εύκολα θα φεύγη. Εφ' όσον έτσι ηθέλησε ο κυρίαρχος να σας μεταθήση από το στρατόπεδον δια λόγους ασυλίας... Το ίδιον συνέβη και με το πρόσωπόν μου. Ο κύριος Διοικητής με μετέφερε εις το "Ε" COMPOUND διότι με αγαπούσε και ήθελε το καλόν μου και ιδιαιτέρως δια να με διαπαιδαγωγήση. Πρέπει να χρωστάμε ευγνωμοσύνην δια το ενδιαφέρον που επιδεικνύουν..." Η τιμωρία μου"... επήρα άδεια να πηγαίνω καθημερινώς εις το κομπάου μας δια να εξετάζω τους μαθητάς. Μίαν ημέραν άργησα από την κανονικήν ώραν και αυτό δεν εξαρτάτο από εμέ διότι οι μαθητές είχαν εξετάσεις και το αποτέλεσμα ήτο να τιμωρηθώ με ένα μήνα επισκέψεις διότι παρήκουσα εντολήν και άργησα 15 λεπτά. Εύγε εις την Αγγλική δικαιοσύνην...!

Δόξα τω Θεώ πάντων ένεκεν· δεν είναι έτσι που έλεγε ο Χρυσόστομος όταν καταδιώκετο από τους εχθρούς του; και ημείς τι να φοβηθούμεν· έχουμεν

συμπαραστάτην μας και παρά το πλευρόν μας τον Θεόν όπου και αν ευρισκώμεθα πρέπει να δοξολογούμεν το Όνομα Του διότι επέτρεψε και αυτήν την δοκιμασίαν δια την πνευματικήν μας άνοδον.

Ακολουθεί τώρα μια επιστολή με ημερομηνία 26 Νοεμβρίου 1958 γραμμένη από ένα κρατούμενο των Κρατητηρίων Πύλας"... Αρκετός καιρός πέρασε να σας γράψω, αλλά όμως φαντάζομαι θα μάθετε από τις διάφορες εφημερίδες τα διάφορα γεγονότα τα οποία έγιναν εδώ. Πάντως είμεθα όλοι καλά ως προς την υγείαν το ίδιο βέβαια επιθυμώ και δια σας ως και όλους τους συκρατημένους και υποφέροντας μεθ' ημών δόξα τω Παναγάθω Θεώ.

Καταγίνομαι τώρα με την λεπτοουργικήν, αλλά όμως αργώ πολύ να μάθω διότι είναι αρκετά δύσκολη. Την μελέτην πάντως δεν την άφησα κατά μέρος, αλλά πάντοτε διαβάζω παίρνοντας διάφορα βιβλία από την βιβλιοθήκην των κρατητηρίων.

Ευτυχώς υπάρχουν αρκετοί γνωστοί εδώ και περνούμε όλοι καλά και είμεθα πάντοτε ενωμένοι και αγαπημένοι. Μας κάνει τακτικώτατα κύκλον Αγίας Γραφής ο κύριος Λ. Κανονίσαμεν τώρα και καλήν χορωδίαν. Τον Γ. κάποτε τον βλέπω διότι δυστυχώς δεν μου επέτρεψαν να πάω αλλού εκτός στον απέναντι κάμπον όπου μένατε σεις προηγουμένως. Έχομεν όμως τας ελπίδας μας στον Πανάγαθον Θεόν διότι κάποια μέρα θα βασιλεύση και το δίκαιον και θα εκπληρωθούν δε οι ιεροί ημών πόθοι.. Ηκούσθη κάποτε περί μεταφοράς μου

εις Κεντρικάς Φυλακάς αλλά όμως δεν είναι ακόμη βέβαιοι. Μου εξέθεσαν κατηγορίαν προς το ζήτημα της ταυτότητός μου δεν ξέρω ακόμη τίποτε..."

Μια άλλη επιστολή από τα κρατητήρια Πύλας με ημερομηνία 6 Νοεμβρίου 1958 αναφέρει και τα εξής:"... Είναι γεγονός πως έχεις μεγάλο δίκαιο αλλά πρέπει κάθε σκέψις να προσπαθούμεν να την απομακρύνωμεν για να μπορέσωμεν να βγούμεν γεροί όπως αναλάβωμεν άλλοι τα οικογενειακά μας καθήκοντα και άλλοι τα θρησκευτικά τους με ζήλον ως και πρότερον να συμπληρώσουν τα κενά που τόσοσν στερήθηκε η κοινωνία μας..."

Ακολουθούν μικρά αποσπάσματα επιστολών προς τον π. Αλέξιο..." Το θάρρος σας η αισιοδοξία σας π. Αλέξιε μας ενεψύχωσαν κι' εμάς μολονότι εσείς βρίσκεστε περισσότερο από εμάς φυλακισμένος.

Εν όσω δοκιμάζεται το σίδηρο στη φωτιά κατά τοσούτον γίνεται εργάσιμον και πολυτιμότερον. Έτσι κι εμείς, άλλοι πολύ και άλλοι λιγότερο δοκιμαζόμαστε..." (29.8.57)."... Ελπίζουμε πως το τέλος είναι πια πολύ κοντά και σύντομα θα γιορτάσουμε όλοι μαζί την πολυπόθητη ανάσταση της ηρωϊκής μας Κύπρου με την Ανάσταση του Σωτήρος, ΕΛΕΥΘΕΡΟΙ..." (Στρατόπεδο Πύλας 27 Ιανουαρίου 1958).

Ένας κρατούμενος γράφει"... Φαντάζομαι πως θα κακοπεράσατε τις τελευταίες μέρες λόγω του υπερβολικού καύσωνος κάτω από τους πανύψηλους τοίχους των Κ. Φυλακών. Όσο για τα κρατητήρια θα έχετε φαντάζομαι μι-

κράν πείραν. Ευτυχώς εφέτος δεν ξέρω για ποιό λόγο, λιγότεψαν οι μίγες και απηλλάγημεν από την χειροτέραν ενόχλησιν... Τα τελευταία επεισόδια πλημμύρισαν την καρδιά μας από αγανάκτηση και πικρία, αλλά και υπερηφάνειαν για τη μεγαλοψυχία και την τόλμη των αδελφών μας. Άς υπομένουμε όλας τας δοκιμασίας διότι το να μπορείς να περιμένης είναι και αυτή αρετή και μάλιστα πολύ μεγάλη..."(Κρατητήρια Κοκκινοτριμιθιάς, 3.9.1958).

"Κρατητήρια Κοκκο/θιάς 5.6.1958... Εύχομαι το γράμμα μου να σας συναντήσει όχι στις Κ. Φυλακές αλλά ελεύθερον. Εγώ πάντως κατ' αυτὰ αισιοδοξώ και τρέφω αν όχι και σπουδαίες αλλ' αρκετές ελπίδες για το εγγύς μέλλο.

Εδώ πέρα κατόπιν των εορτών που έγιναν την 1ην Μαΐου, όλα έχουν αλλάξει όψιν. Οι παράγγες.... Οι καλύβες για το καλοκαίρι.. Και τέλος η ζωή μας, η τροφή μας κλπ. Όλα αυτά μπορεί κανείς να τα αναλογιστή. Και από μακριά φτάνει να έχει ζήση έστω και για λίγο καιρό τα κρατητήρια..." σημειώνει χαρακτηριστικά ακόμα ένας κρατούμενος.

Μια άλλη σημαντική μαρτυρία είναι και η πιο κάτω:"... Όσο για την κατάσταση στις Κ. Φυλακές έχουμε ακούσει πολλά και πραγματικά μας περιέλουσε μεγάλη αγανάκτησις. Τότε ακριβώς νοιώσαμε πως πραγματικά η ζωή σας εκεί στα σκοτεινά, υγρά και γενικώς ανθυγιεινά κελιά καθίσταται ολονέν ασφυκτική και επικίνδυνος.

Πάντοτε προσευχόμαστε για σας και για όλους μας που ευρισκόμαστε παρά την θέλησίν μας "δέσμοι" ιδιαιτέρως

παρακαλούμε τον Ύψιστο για την απελευθέρωση του νησιού μας....

Όσο για μένα δεν είμαι και τόσο καλά αυτό τον καιρό. Ένας όγκος έχει φανεί κάτω από το γόνατο του αριστερού μου ποδιού και με πονεί κατά διαστήματα. Δεν νοιάζομαι όμως και πολύ γιατί πώς με μια εγχείρηση, αν ο Θεός μου βοηθήση θα γίνω καλά.. Επίσης έχω αλλάξει κάμπο: Μεταφέρθηκα στο Β' και μένω σε μεγάλην παράγκαν μαζί με δυο εξαδέλφους μου. Οι κύκλοι συνεχίζονται κανονικά σε κάθε κάμπο ξεχωριστά. Ο π. Μιλτιάδης μετεφέρθη δια της βίας στο G. COMPOUND για να λειτουργεί αλλά ... "(Κρατητήρια Πύλας 18.2.1958)

Από το στρατόπεδο Πύλας γράφει κάποιος τα εξής με ημερομηνία 3.12.1957:".... Ο κόσμος εδώ πέρα είναι γεμάτος πίστη και αισιοδοξία. Και αυτό είναι ευχάριστο γιατί ούτε ο χρόνος ούτε η θέα των απαισίων συρματομπλεγμάτων ούτε και αι αναμνήσεις των προσφιλών μας προσώπων μας λύγισε το φρόνημα. Τουναντίον αντλήσαμε απ' τις δοκιμασίες περισσοτέραν πίστη για το Χριστό και την πατρίδα. Τα κρατητήρια μας πρόσφεραν κάποιο μυστικό. Το μυστικό της σωτηρίας, της αληθινής χαράς. Στα συρματομπλέγματα ελευθερώθησαν οι ψυχές μας εδώ πήραμε το άγιο του βιβλίο στα χέρια μας σαν διψασμένα ελάφια ξεδιψούμε σ' αυτό. Ωστόσο ουδέν κακόν αμιγές καλού ισχύει και αντιθέτως. Δεν μπορούμε να πουμε πως ο χρόνος μας στη φυλακή πήγε χαμένος..."

Κανείς δεν μπορεί να αμφιβάλλει το

αγωνιστικό φρόνημα των πολιτικών κρατουμένων που έμειναν πιστοί οπαδοί των ιδεωδών και των διδαγμάτων των ιερών της φυλής μας. Αγωνίστηκαν τα νειάτα της Κύπρου με παραδειγματισμό χωρίς να λυγίσουν χωρίς να υποκύψουν στη βία των Άγγλων κατακτητών. Κανείς διερωτάται πού εύρισκαν όλη τη δύναμη και όλο τον ψυχικό πλούτο για να μπορούν να τα βάζουν μαζί μ' ένα γίγαντα όπως ήταν η Αγγλία. Τα ένδοξα κατορθώματα των μεγάλων προγόνων της φυλής μας τους ενέπνεαν και τους έδιναν θάρρος και δύναμη και κουράγιο. Το "εις οιωνός άριστος, αμύνεσθαι περί πάτρης" και το "μητρός τε και πατρός και των άλλων προγόνων απάντων, τιμιώτερον εστίν η πατρίς" ήταν μερικά από τα συνθήματα που ηχούσαν συνέχεια στ' αυτιά τους. Και η επίδρασή τους ήταν τεραστία. Τίποτε δεν μπορούσε να τους χωρίσει από την αγάπη τους για τον ιερό της ελευθερίας αγώνα. Ο νους τους ήταν στραμμένος συνέχεια στις θερμοπύλες και τον Παρθενώνα. Και όταν οι πιο πολλοί αγωνιστές συνελήφθησαν και ωδηγήθηκαν στα διάφορα στρατόπεδα συγκεντρώσεως εκεί έδειξαν έμπρακτα τα ευγενικά τους αισθήματα για την πατρίδα τους. Οι εξευτελισμοί, τα βασανιστήρια και οι κακουχίες δεν τους φόβιζαν. Απεναντίας η πίστη τους δυνάμωνε και τους εμπύχωνε. Στ' αυτιά τους ηχούσαν ακόμα οι υποσχέσεις που έδωσαν όταν εγίνονταν μέλη της οργάνωσης, "θα εκτελώ άνευ αντιρρήσεως απάσας τας εντολάς της οργανώσεως, αίτινες θα μου ανατεθούν και δεν θα φέρω ουδεμίαν αντίρρηση, όσον δύσκολος και

επικίνδυνος και αν είναι".

Ο στρατιώτης της Πατρίδας, ο αγωνιστής της ελευθερίας ας μην το ξεχνούμε ήταν ταυτόχρονα και χαρούμενος αγωνιστής, χριστιανός ορθόδοξος με ιδανικά και φλόγα ανώτερα από κάθε τι άλλο. Αυτή η πίστη στο Θεό ήταν εκείνη που τον κράτησε ζωντανό μαχητή και ανυποχώρητο υπρασπιστή των δικαίων της σκλαβωμένης του γης. Ετσι με το όπλο στο ένα χέρι και με τον σταυρό στο άλλο οι αγωνιστές του αγώνα του 1955-1959 ακολούθησαν πιστά τον δρόμο του καθήκοντος.

Κλείνω το σημερινό σημείωμα μ' έναν απολογισμό ενός θεολόγου κρατουμένου που δείχνει το φρόνημα και το πιστεύω των αγωνιστών της εποχής του αγώνα μας για την αποτίναξη του Αγγλικού ζυγού από την Κύπρο.

Έκθεσις Χριστιανικής εργασίας εις τα Κρατητήρια

"...Ο Κύριος δια της δοκιμασίας, εκάλιέργησε τας ψυχάς των κρατουμένων. Επραγματοποιήθη το του Ησαΐου: εν θλίψει εμνήσθημέν Σου". Αλλά, της Θείας Προνοίας έργον, ήτο και η παρουσία θεολόγων εις τα κρατητήρια, δια να οδηγήσουν ως ποιμένες τα λογικά πρόβατα, προς τον Μεγάλον Ποιμένα και επίσκοπον των ψυχών ημών, τον Κύριον Ιησούν. Ευχαριστώ τον Κύριον που ηξιώθηκα και εγώ να προσφέρω τας υπηρεσίας μου προς τους αδελφούς μου συγκρατουμένους.

Τους δεκατέσσαρες μήνες διετέλεσα κρατούμενος εις τα Κρατητήρια Πύλας, και μόνον τους τρεις εις Κοκκινότριμητιάν. Όθεν, την περισσοτέραν χριστια-

νικήν εργασία, την έκαμα εις τα Κρατητήρια Πύλας.

Εν περιλήψει, ο χριστιανικός μου απολογισμός, περιλαμβάνει τα εξής:

1. Πενήντα κηρύγματα κατά τας θείας Λειτουργίας των διαφόρων κάμπων.
2. Ογδόντα Κύκλους Αγ. Γραφής εις διαφόρους κάμπους.
3. Εκατόν πενήντα Κύκλους οικοδομητικής μελέτης ή μελέτης Αγ. Γραφής εις τον ιδιαίτερον θάλαμον της συγκατοικήσεως.
4. Τριάντα ομιλίες με διάφορα θέματα, η λύσεις θρησκευτικών αποριών.

5. ΓΡΑΠΤΑ ΣΤΟΙΧΕΙΑ

α) Χριστιανικόν Ημερολόγιον, καλλιτεχνημένον, με όλα τα θέματα των Κύκλων Αγ. Γραφής.

β) Δεκατρείς εκδόσεις χριστιανικών εφημερίδων, άριστα καλλιτεχνημένων και εκδιδομένων ανά δεκαπενθήμερον από τους κύκλους Αγ. Γραφής.

6. Εκμάθησις χριστιανικών τραγουδιών, τη συνοδεία ακκορτεόν.

7. Λειτουργία χριστιανικής βιβλιοθήκης του κάμπου, με 200 περίπου βιβλία.

8. Διάδοσις και αγορά άφθονου χριστιανικού βιβλίου.

9. Διάδοσις χριστιανικών περιοδικών.

10. Χριστιανικά έορταί κατά των βλασφημιών και αισχρολογιών, καθώς και κατά του φοβερού πάθους της χαρτοπαιξίας ... κλπ.

Πολλά είναι τα ψυχικά θαύματα που επετελέσθησαν εντός των Κρατητη-

ρίων, αλλ' ας αφήσω να ομιλήσουν και εκφραστούν μερικοί εκ των κρατουμένων. ΚΡΙΣΕΙΣ: Εις ειδικόν ερωτηματολόγιον που τους εδόθη, μερικοί απήντησαν ως εξής: "Στους Κύκλους γίνεται ένα συνεχές σφυρηλάτημα, μια ψυχική αναγέννησις με τα διδάγματα και τα θέματα που λέγονται, που σκοπόν έχουν να γίνουμε καλύτερα". Δια τους Κύκλους άλλος γράφει: "Οι συγκεντρώσεις είναι πολύ ωφέλιμες, γιατί ο καθένας ακούει εκείνα τα θεία και χρυσά λόγια του Χριστού, τα οποία δεν γνωρίζει ο καθένας μας. Έτσι κι εμείς θα γίνουμε σαν στρατιώτες του Χριστού, θα τρέξουμε δεξιά κι' αριστερά για να φέρουμε κι' άλλους κοντά στο Χριστό και τους απομακρύνουμε από την αμαρτίαν". Άλλος γράφει: "Μόνον οι χριστιανικές συγκεντρώσεις μπορούν να κρατούν εξυψωμένο το ηθικό μου και ουδέποτε θα παύσουν να με οδηγούν και καθοδηγούν στα διάφορα ζητήματα της ζωής μου. Τόσο καλή είναι η γνώμη μου για τέτοιου είδους συγκεντρώσεις, ώστε και στα παιδιά μου θα λέγω με ζήλον και αγάπην, ποία είναι η ωφέλεια που θα αποκομίζουν από τέτοιες χριστιανικές συγκεντρώσεις". Άλλος δεκαεφτάχρονος νέος, λέγει: "Τις χριστιανικές συγκεντρώσεις τις βρίσκω πολύ ωφέλιμες για όλους μας, όσοι έχουμε ζήλο για πρόοδο. Είναι μια θαυμάσια ευκαιρία που δεν την ευρίσκει εύκολα ο καθένας μας, για αυτό πρέπει να υπερηφανευώμαστε - με χριστιανική περηφάνεια - που είχαμε τέτοια ευκαιρία... "Άλλος προσθέτει: "Μπορώ να πω ότι οι κύκλοι έκαμαν θαύματα. Με τους κύκλους πλησιάζουμε περισσότερο τον Χριστόν. Οι κύκλοι

ελευθερώνουν το πνεύμα μας και μ' αυτούς λύουμε τις απορίες μας, που μόνοι μας δεν μπορούμε να τις λύσουμε... "Σχετικά για την Αγ. Γραφή, κάποιος γράφει: Άρχισα να μελετώ την Αγ. Γραφή από την ημέρα της κρατήσεώς μου και εντεύθεν. Από τότε είναι ο πιστός μου φίλος και πάντοτε μου δίνει θάρρος και δύναμη να υπομένω το μαρτύριο τούτο. (εννοεί, της κρατήσεως του). Άλλος λέει: Την Αγ. Γραφή την μελετούσα και πριν, αλλά δεν της έδινα τόση σημασία, όσο τώρα".

Στην ερώτηση: Πότε πλησίασες περισσότερο τον Χριστόν", ένας είπε "Πλησίασα περισσότερο τον Χριστόν, όταν συνελήφθηκα την 1ην Φεβρουαρίου 1957 και ωδηγήθηκα κάτω από τα φριχτά, βασανιστήρια.." Άλλος γράφει:" Για να πλησιάσω περισσότερο τον Χριστόν, αφορμή ήταν η σύλληψίς μου και η μεταφορά μου στα ανακριτήρια. Στις

δύσκολες μου αυτές ώρες, ένοιωθα ότι είχα την ανάγκη Του περισσότερο από κάθε άλλη φορά". Άλλος σημειώνει "Πλησίασα περισσότερο τον Χριστόν, όταν ταπεινώθηκα στα κρατητήρια. Κάποιος νέος εκφράζεται ως εξής: "Οι κυκλοι ήσαν η αφορμή να πλησιάσω και να νοιώσω την αληθινή χαρά. Για πρώτη φορά στη ζωή μου κατάλαβα, πόσο ευτυχισμένοι είναι οι καλοί χριστιανοί".

Αυτές είναι ελάχιστες σκέψεις μερικών κρατουμένων των Κύκλων, που μπόρεσα να πάρω. Το καλύτερο και ζωντανότερο τεκμήριο των ψυχικών θαυμάτων, βρίσκεται βαθειά στις καρδιές τους. Η καρδιά ξέρει καλύτερα να εκφράζεται, παρά το χαρτί.

Και όλα αυτά, δια την δόξαν πάντοτε του Πανάγαθου Θεού. "Αυτώ η δόξα εις τους αιώνας των αιώνων"...."